Wervenberaad Utrecht

Gebruik & Inrichting van het Wervengebied

Advies van het Wervenberaad Utrecht aan Gemeente Utrecht
juni 2026

Inhoud

Voorwoord 3

1 Samenvatting 4

1.1 Ons advies op hoofdlijnen 4

1.2 Ons advies op themaniveau 4

2 Aanleiding en het Wervenberaad 5

2.1 Waarom dit advies, en waarom nu? 5

2.2 Wat is het Wervenberaad? 5

2.3 Doel van dit advies 5

3 Onze werkwijze: Buren spreken Buren 7

3.1 De zeven bijeenkomsten 7

3.2 Wat we ophaalden 7

4 Onze vijf uitgangspunten 9

5 Vergroening 10

5.1 Wat we zien en horen 10

5.2 Onze conclusies 10

5.3 Ons advies aan de gemeente 11

6 Schoon, heel & veilig 13

6.1 Wat we zien en horen 13

6.2 Onze conclusies 14

6.3 Ons advies aan de gemeente 14

7 Sociale Cohesie 17

7.1 Wat we zien en horen 17

7.2 De ondernemersdialoog: hoe dan wel? 18

7.3 Onze conclusies 18

7.4 Ons advies aan de gemeente 19

8 Evaluatie Wervenreglement 21

8.1 Waar wijken wij af van het reglement, waar vullen wij het aan? 21

8.2 Voorstel voor een vereenvoudigde set werfregels 22

9 Hoe nu verder? 24

9.1 Van advies naar beleid: een uitnodiging 24

9.2 Het vervolgtraject 24

Voorwoord

Utrecht heeft echt iets bijzonders: een grachtencomplex met monumentale werven en keldergewelven die een eeuwenlange historie hebben. De gemeente investeert honderden miljoenen euro's in het herstel van deze werven en keldergewelven. Een investering van deze omvang vraagt ook om zorg en aandacht voor de inrichting en het gebruik van dit bijzondere Wervengebied. Want wat (weer) mooi is, moet ook mooi blijven. Laten we daarover niet pas gaan nadenken als de laatste damwanden verdwenen zijn.

De levendigheid van het Wervengebied is een kenmerkend element van de Utrechtse binnenstad. We komen er bewoners tegen die hun werf regelmatig vegen, koffiezetten voor elkaar of een wervenborrel organiseren. Gewoon omdat zij blij zijn met hun woonplek en trots op het unieke historische karakter ervan. Tegelijkertijd zien we dat de publiek toegankelijke werf in toenemende mate gebruikt wordt als voortuin, soms als (afval)opslag, soms als uitbreiding van een terras. Bordjes 'privé' verschijnen zonder dat de gemeente ingrijpt. Glazen werfdeuren waar dat niet mag. Plantenbakken die een stuk werf afzetten, als ware het privéterrein.

Dit tweeledige perspectief op het Wervengebied willen wij met dit advies aanreiken aan Gemeente Utrecht. 'Wij', dat zijn de leden van het Wervenberaad, in 2023 opgericht om bewoners en gebruikers meer te betrekken bij gebruik en inrichting van het Wervengebied en bij initiatieven om de (be)leefbaarheid te verbeteren.

Het Wervenberaad heeft in de afgelopen twee jaar veel bewoners en enkele ondernemers gesproken en hun ervaringen beluisterd. Wat gaat er goed in het Wervengebied, wat kan er beter? Welke problemen spelen er, en welke wensen worden er gekoesterd ten aanzien van gebruik en inrichting? En ook: hoe kunnen we samenwerken met de gemeente om deze wensen te realiseren?

Op basis van hun input hebben wij dit advies geformuleerd, waarin we concrete voorstellen doen om het Wervengebied (be)leefbaar te houden, nu en in de toekomst. Geen abstracte visie dus, maar vijf basisafspraken waarop iedereen aanspreekbaar is, aangevuld met voorstellen voor de drie thema's die op elke bijeenkomst terugkwamen: vergroening, schoon-heel-veilig en sociale cohesie.

Wij hopen dat Gemeente Utrecht met ons in gesprek wil gaan, om zo samen te komen tot een herkenbare en bruikbare set regels waaraan bewoners, ondernemers, bezoekers en de gemeente zich kunnen committeren. Duidelijke afspraken die geen dode letter blijven, maar die onderbouwd worden met wet- en regelgeving, en met bijbehorend toezicht. Gedragsregels die dus gecommuniceerd, nageleefd én gehandhaafd kunnen worden. En dat met een Wervenberaad dat mensen en initiatieven met elkaar verbindt, aanjaagt en - waar nodig – een duwtje geeft.

Het Wervenberaad Utrecht

Utrecht, juni 2026

1 Samenvatting

Onze hoofdboodschap. De werven zijn openbaar gebied. Daar horen net als op straatniveau basisregels te gelden, helder gecommuniceerd én zichtbaar gehandhaafd. Bijvoorbeeld over de illegale opslag van vuilniscontainers, of het in gebruik nemen van openbare ruimte. Binnen die basisregels willen we meer ruimte voor groen, past het tegengaan van verrommeling, en waarderen we buurtinitiatieven. De gemeente investeert honderden miljoenen in het herstel van kelders, werven, werfmuren en kades; dat vraagt om aandacht voor een toekomstbestendig gebruik, inrichting en beheer van het Wervengebied.

1.1 Ons advies op hoofdlijnen

Ons advies is tot stand gekomen op basis van een dialoog met bewoners en ondernemers, gevoerd tijdens zeven bijeenkomsten in het Wervengebied. De opbrengst uit deze bijeenkomsten hebben wij verwerkt in adviezen en aanbevelingen op de thema's vergroening, schoon-heel-veilig en sociale cohesie.

De werf is een **openbare weg**. Dat publieke karakter vraagt om duidelijke regels, vertaald naar toepasselijke wet- en regelgeving, met als uitgangspunten:

1. De werven zijn publiek toegankelijk; erfafscheidingen, 'eigen werf' claims en het weren van bezoekers passen daar niet bij.
2. Een vrij 'jaagpad' van minimaal 1,5 meter, gerekend vanaf de kademuur, is overal beschikbaar als wandelpad.
3. De werven zijn rijksmonumentaal en worden actief beschermd tegen verrommeling, op een manier die bij deze status past.
4. De werven worden niet gebruikt voor opslag of stalling.
5. Bewoners, ondernemers en gebruikers spreken elkaar aan en Gemeente Utrecht zorgt op de werf voor toezicht en handhaving op deze uitgangspunten.

1.2 Ons advies op themaniveau

- **Vergroening:** meer groen mag, mits uitgevoerd binnen een duidelijk kader. De gemeente biedt bewoners een keuze uit een paar typen plantenbakken, faciliteert een 'adopteer-een-boomspiegel'-formule, haalt verwaarloosde of 'gebiedsclaimende' beplanting weg, bekijkt waar beplanting in de grachten bijdraagt aan biodiversiteit.
- **Schoon-heel-veilig:** actualiseer het 'Wervenreglement Utrecht 1997' en verwerk daarin de aanbevelingen uit dit advies. Communiceer deze regels periodiek binnen het Wervengebied, zodat het Wervenreglement gaat leven bij bewoners, ondernemers en bezoekers. Plaats bordjes bij de werftrappen met basisregels. Pak afval en horeca-uitwassen apart aan met zichtbaar toezicht en handhaving.
- **Sociale cohesie:** stimuleer community-vorming door het faciliteren van bewonersinitiatieven. Bewoners nemen zelf het initiatief, Gemeente Utrecht faciliteert en het Wervenberaad ondersteunt. Voor de interactie met ondernemers zoeken we naar andere wegen, ook digitaal.

2 Aanleiding en het Wervenberaad

2.1 Waarom dit advies, en waarom nu?

Het Utrechtse Wervengebied is een rijksmonument dat in belangrijke mate de identiteit van de binnenstad bepaalt. Gemeente Utrecht is volop bezig met het herstel van de keldergewelven, de werven en de kademuren — een meerjarige, ingrijpende operatie waarmee in totaal honderden miljoenen euro's gemoeid zijn. Een investering van die omvang vraagt om een passend perspectief op wat er nu en na het herstel van het Wervengebied gebeurt: het dagelijks gebruik en de inrichting van de werven zelf.

Het Wervenberaad heeft in de afgelopen twee jaar bewoners en ondernemers gesproken die zich zorgen maken over de geleidelijke verrommeling van het wervengebied. Delen van de werf worden 'geannexeerd' met plantenbakken of terrasmeubilair, gebruikt als opslagplaats of vervuild met sigarettenpeuken en ander (zwerf)afval. Dat schaadt de monumentale uitstraling. Bovendien wordt op vrijwel geen van deze punten zichtbaar toezicht gehouden of gehandhaafd. Bewoners ervaren dat *"op de werf andere regels gelden, of in elk geval andere standaarden van toezicht en handhaving".* Voor bewoners is het lastig om elkaar aan te spreken, omdat de regels voor hen niet duidelijk zijn.

Vandaar dit advies. Nu de gemeente honderden miljoenen investeert in de fysieke infrastructuur van het gebied, is het belangrijk om ervoor te zorgen dat dit publieke domein niet weer verloedert. Bewoners, ondernemers, bezoekers en de gemeente kunnen, met relatief beperkte middelen, een structureel verschil maken door duidelijkheid te scheppen qua regels, elkaar vaker daarop aan te spreken en zichtbaarheid van handhaving op werfniveau te bevorderen.

2.2 Wat is het Wervenberaad?

Het Wervenberaad is een wervenbreed overleg waarin bewoners, gemeente en andere belanghebbenden samen afspraken maken én thema's oppakken die bijdragen aan duurzaam beheer, gebruik en inrichting van het Wervengebied. Het Wervenberaad wordt vormgegeven door een hands-on kernteam van bewoners, dat - in nauwe samenwerking met de Wervenmeester en met wisselende projectteams - buurtinitiatieven in het Wervengebied ondersteunt. Onze rol is verbindend, aanjagend en adviserend. We brengen bewoners en gemeente bij elkaar, ondersteunen initiatieven van onderop en delen 'best practices' die wellicht elders in de binnenstad ook toepasbaar zijn. Op basis van die ervaringen geven we ook advies, zoals nu aan Gemeente Utrecht.

2.3 Doel van dit advies

Met dit advies beogen wij:

1. een bijdrage te leveren aan het behoud van het rijksmonumentale karakter van het Wervengebied, door duidelijke richtlijnen te adviseren voor gebruik en inrichting van het Wervengebied: wat kan er wel en wat niet;

2. aanbevelingen te doen die verwerkt kunnen worden in de lokale regelgeving, en die ertoe bijdragen dat bestaande wet- en regelgeving (zoals het ‘Wervenreglement Utrecht 1997’) beter gecommuniceerd wordt met, en nageleefd wordt door betrokkenen in het Wervengebied;

3. de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en bezoekers bij het Wervengebied te vergroten, door een constructieve samenwerking met de gemeente en een effectieve ondersteuning van buurtinitiatieven.

"Op de werf gelden andere regels, of in elk geval andere standaarden van toezicht en handhaving."

3 Onze werkwijze: Buren spreken Buren

Tussen november 2024 en april 2026 organiseerde het Wervenberaad zeven Buren-spreken-Burenbijeenkomsten. Per rak of cluster van rakken nodigden we bewoners en ondernemers uit om hun ervaringen, wensen en ergernissen te delen. Het format was bewust laagdrempelig: een korte introductie over de geschiedenis van het Wervengebied, een toelichting op het werk van de Wervenmeester en het Wervenberaad, en daarna roulerende dialoogtafels rondom de drie thema's: **vergroening**, **schoon-heel-veilig**, en **sociale cohesie**. In deze sessies brachten we onze kennis en ervaring in, opgedaan in de verschillende projecten die het Wervenberaad ondersteunt of ondersteund heeft.

3.1 De zeven bijeenkomsten

Datum	Locatie / gracht	Rakken
18 nov 2024	Witte Vosch · Oudegracht	Rak 1 – 2
10 mrt 2025	ZiZo · Oudegracht	Rak 12 – 13
19 mei 2025	Benedictus Labrehuis · Plompetorengracht	Rak 26
2 juni 2025	Kantoor Wervenmeester · Kromme Nieuwegracht	Rak 21 – 23
24 nov 2025	De Engelenzang · Nieuwegracht	Rak 16 – 20
9 mrt 2026	Louis Hartlooper Complex · Oudegracht	Rak 14 – 15
13 apr 2026	De Grote Werf · Oudegracht	Rak 8 – 11

3.2 Wat we ophaalden

In totaal spraken we met circa 110 bewoners en een aantal ondernemers, verspreid over de Oudegracht, Kromme Nieuwegracht, Drift, Nieuwegracht en Plompetorengracht. Van elke avond is een uitgebreid verslag gemaakt en een evaluatieformulier verstuurd[1].

Dit adviesrapport is gebaseerd op de stem van deze betrokken bewoners van het Wervengebied. Qua aantal is dat slechts een bescheiden deel van de totale bewonerspopulatie en ondernemers en bezoekers waren tijdens deze bijeenkomsten amper of niet vertegenwoordigd. Qua inhoud zagen we echter wel steeds dezelfde vraagstukken terugkomen, met discussies die veel herkenning opriepen, ook als de details per rak soms verschilden. Dat sterkt ons in de indruk dat veel van de besproken thema’s breder doorleefd worden in het Wervengebied, en dat zij daarmee een representatieve grondslag vormen voor dit advies.

De verslagen van alle bijeenkomsten hebben we gebundeld in een brainstormdocument. Hiermee formuleerden we verschillende dilemma’s over gebruik en inrichting. De keuzes die we aan de hand daarvan maakten, vormen de ruggengraat van dit rapport.

[1] Voor een impressie van deze avonden verwijzen we naar onze website: https://wervenberaadutrecht.nl/projecten/gebruik-inrichting/

"Per rak of cluster van rakken nodigden we bewoners en ondernemers uit om hun ervaringen, wensen en ergernissen te delen."

4 Onze vijf uitgangspunten

Op basis van de gesprekken met bewoners hebben wij, als Wervenberaad, vijf uitgangspunten geformuleerd voor gebruik en inrichting van het Wervengebied. Ze klinken haast vanzelfsprekend, maar juist daarom is hun expliciete bevestiging belangrijk: een helder begrip van het unieke karakter van de werf bepaalt de gesprekken die Gemeente Utrecht, bewoners, ondernemers en andere gebruikers met elkaar kunnen voeren. De meeste discussies over verrommeling, claimgedrag en handhaving lopen vast omdat de uitgangspunten onvoldoende zijn vastgelegd en/of gecommuniceerd.

De uitgangspunten
De werf is een openbare weg. Dat publieke karakter vraagt om duidelijke regels, vertaald naar toepasselijke wet- en regelgeving, met als uitgangspunten:

1. De werven zijn publiek toegankelijk; erfafscheidingen, ‘eigen werf’ claims en het weren van bezoekers passen daar niet bij.
2. Een vrij ‘jaagpad’ van minimaal 1,5 meter (gerekend vanaf de kademuur) is overal beschikbaar als wandelpad.
3. De werven zijn rijksmonumentaal en worden actief beschermd tegen verrommeling, op een manier die bij deze status past.
4. De werven worden niet gebruikt voor opslag of stalling.
5. Bewoners, ondernemers en gebruikers spreken elkaar aan en Gemeente Utrecht zorgt op de werf voor toezicht en handhaving op deze uitgangspunten.

Deze vijf uitgangspunten vormen het fundament voor ons advies. Zij geven een uniform kader voor het hele Wervengebied, want willekeur per rak werkt averechts en maakt toezicht en handhaving onnodig ingewikkeld.

Deze basisregels scheppen duidelijkheid voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Zij doen recht aan het unieke karakter van het Wervengebied, waarvan zoveel mensen op verschillende manieren gebruikmaken. Er is ruimte voor groen, voor ontmoeting, voor een kop koffie op een gevelbankje voor je werfkelder met de buren: dat hoort er allemaal bij. Wat niet hoort: bewoners die de werf als verlengde privétuin of opslagplaats behandelen, ondernemers die met hun terras de volledige ruimte claimen of bezoekers die hun afval zomaar achterlaten.

In de navolgende hoofdstukken bouwen we voort op deze uitgangspunten, met een uitwerking naar de thema’s vergroening, schoon-heel-veilig en sociale cohesie. We geven steeds aan:

- wat we hebben opgehaald tijdens de Buren-spreken-Burenbijeenkomsten;
- welke conclusies we daaraan hebben verbonden;
- welk advies aan de gemeente we daaruit hebben afgeleid.

5 Vergroening

> *“Groen is mooi, maar de werf moet wel zichtbaar blijven.”*
> (terugkerend op diverse bijeenkomsten)

5.1 Wat we zien en horen

Vergroening was op vrijwel elke avond een populair gespreksonderwerp, maar de richting is niet eenduidig. Een meerderheid van de bewoners wil **méér groen**, vooral via boomspiegels, plantenbakken en waterplanten. Tegelijkertijd benadrukken bewoners op vrijwel elke gracht het belang van de **monumentale, opgeruimde uitstraling**. De werf is volgens veel bewoners “een straat, geen tuin”. Zodra plantenbakken groot of talrijk worden, ontstaat zorg over rommeligheid, terreinafbakening en verwaarlozing. Geveltuinen zijn niet toegestaan, vanwege de schade die zij kunnen toebrengen aan keldermuren.

Een tweede rode draad: bewoners **weten niet wat er mag**. Wat zijn de regels voor boomspiegels? Voor plantenbakken? Voor geveltuinen? Op vrijwel elke avond klinkt de oproep aan de gemeente om hierover helderheid te scheppen.

5.1.1 Opgehaalde wensen voor méér groen

- Waterplanten in de gracht.
- Bomen ter vervanging van bomen die zijn verdwenen — voorkeur voor meer kleinere bomen boven enkele zeer grote (om de toegankelijkheid te waarborgen en kelderschade te beperken).
- Vergroening van boomspiegels, het liefst onder een adopteer-een-boomspiegel-formule in overleg met de gemeente.
- Plantenbakken met biodiverse, bijenvriendelijke beplanting.
- Kleine extra’s: vogelhuisjes, meer Fauna Uittreed Plaatsen (FUP) voor (jonge) eenden en ganzen.

5.1.2 Opgehaalde reserves en tegenstemmen

- Veel bewoners hechten aan de strakke, versteende werf en willen het monumentale karakter beschermen.
- Over plantenbakken aan lantaarnpalen zijn de meningen verdeeld: de een vindt ze vrolijk, de ander truttig.
- Te grote of te veel plantenbakken creëren feitelijke afzettingen van openbare ruimte.
- Bakken zonder duidelijke beheerder raken na verloop van tijd verwaarloosd.

5.2 Onze conclusies

- Een meerderheid wil méér groen, maar binnen een helder kader.
- Plantenbakken als afscheiding of terrasuitbreiding ondermijnen het openbare en rijksmonumentale karakter.

- Een helder kader voor vergroening (afmetingen, beheer, biodiversiteit) ontbreekt; bewoners wensen meer duidelijkheid.
- De balans tussen oude en jonge bomen vraagt om actief beheer en een vervangingsbeleid: waar grote bomen verdwijnen is er ruimte voor kleinere bomen die minder diep wortelen. Bewoners willen meer betrokken zijn bij deze keuzes.

5.3 Ons advies aan de gemeente

Kerngedachte. Meer groen mag, graag zelfs, mits het de werf vergroent zonder de werf te claimen of het monument aan te tasten. De gemeente stelt het beleid vast, faciliteert de keuzes, en haalt weg wat niet binnen het kader past.

5.3.1 Stel een uniform kader op voor groen op de werf

- **Plantenbakken:** toegestaan, maar binnen een limitatieve set modellen en maten die de gemeente (gratis of voordelig) aanbiedt. Gratis plantenbakken moedigen vergroenng aan, terwijl de gemeente zo wel grip houdt op aantallen, formaten en uitstraling. Inkoop centraal, kleine eigen bijdrage van de bewoners (zoals nu ook in het project Kromme Groenegracht: gemeente betaalt de potten, bewoners de beplanting).
- **Niet als afscheiding:** plantenbakken mogen niet worden gebruikt om een stuk werf te claimen of een terras af te schermen.
- **Beheer en onderhoud:** bewoners zijn zelf verantwoordelijk voor het onderhoud van de plantenbakken. Bij verwaarlozing of bij gebruik als terrasafscheiding haalt Gemeente Utrecht de bak weg.
- **Doorgang vrij:** geen plantenbak of meubilair belemmert het 1,5 meter brede ‘jaagpad’ gerekend vanaf de kademuur. Plantenbakken staan niet verder dan 1 meter uit de gevel van de werfkelder.
- **Beplantingsgids:** de gemeente publiceert een lijst van geadviseerde planten, met aandacht voor zon/schaduw, biodiversiteit, hardheid en formaat. Geen struiken op of tegen de werfkeldermuren.

5.3.2 Faciliteer adopteer-een-boomspiegel op de werf

- Per rak inventariseert de gemeente, samen met de bewoners, welke boomspiegels in aanmerking komen voor vergroening.
- De gemeente levert en plaatst uniforme randen en een eenvoudig protocol over wat wél en niet mag (geen ophoging die de boom schaadt; wel kleine vaste planten en bloemen).
- Een eenvoudige beheerovereenkomst koppelt bewoners aan een boomspiegel voor het onderhoud, niet als juridische verplichting, wel als helder aanspreekpunt.

5.3.3 Voer een actief boombeleid voor de werven

- Stel duidelijke criteria op voor wanneer een boom op de werf wordt vervangen (kelderdruk, formaat, gezondheid, veiligheid).
- Vervang grote bomen die verwijderd moeten worden waar mogelijk door kleinere bomen en/of boomsoorten die minder diep wortelen.

- Stem snoei- en kapbeslissingen af met de bewonersgroep voordat er aan een boom wordt gewerkt.

5.3.4 Sta kleine, extra voorzieningen toe

- Faciliteer Fauna Uittreed Plaatsen voor jonge eenden en ganzen waar dit de doorvaart en onderhoud niet hindert.
- Onderzoek het plaatsen van waterplanten daar waar mogelijk, beperkt en onderhoudsvriendelijk.

"Een meerderheid van de bewoners wil méér groen,
vooral via boomspiegels, plantenbakken en waterplanten."

6 Schoon, heel & veilig

> *"Als je niet weet wat de regels zijn, kun je elkaar minder makkelijk aanspreken."*
> *(bewoner Nieuwegracht)*

6.1 Wat we zien en horen

De gesprekken die gevoerd zijn over schoon-heel-veilig, kunnen we onderverdelen in drie clusters: **afval en vuilnis**, **fietsen en verkeersveiligheid**, en **verrommeling op en rond de werf** (bootjes, meubilair, plantenbakken als afscheiding, etc.). Onder die drie clusters ligt één gedeelde frustratie: **het ontbreken van zichtbaar toezicht en handhaving**. Bewoners en ondernemers weten vaak niet welke regels precies gelden, ervaren willekeur waar wél wordt opgetreden, en voelen zich gemandateerd noch toegerust om zelf op te treden tegen buren of onbekenden. Bovendien heeft niet iedereen de behoefte om anderen aan te spreken (of zich te laten aanspreken).

Een tweede gedeelde frustratie: de hoofdoverlast komt vrijwel nooit van bewoners zelf. **Horeca**, **toeristen, feestgangers en short-stay-gasten** worden gezien als de structurele veroorzakers van lawaai, vuilnis en spullen die op de werf achterblijven.

6.1.1 Afval en vuilnis op de werf en op de gracht

- Opengescheurde vuilniszakken door blikjeszoekers.
- Vuilcontainers van horeca die permanent buiten staan.
- Toeristen laten afval achter, mede door gebrek aan afvalbakken op de werven.
- Short-stay gasten kennen de aanbiedregels niet en dumpen afval.
- Geen of onvoldoende afvalbakken op de werven, zeker in het hoogseizoen.
- Grof afval wordt onaangekondigd aangeboden en blijft daardoor lang liggen.
- Sigarettenpeuken bij horeca, uitgaansplekken en universiteitspanden.

6.1.2 Fietsen en verkeersveiligheid op de gracht

- Fietsenoverlast / te weinig fietsparkeerplekken.
- Smalle of slecht gemarkeerde stoepen, in combinatie met stille elektrische voertuigen, veroorzaken onveilige situaties.
- Hangsloten en ongebruikte fietsen worden te traag verwijderd.

6.1.3 Verrommeling op en rond de werf

- Bootjes, complete tuinsets, picknickbanken en afscheidingen op de werf.
- Plantenbakken die feitelijk een stuk werf claimen of een terras afschermen.
- Glazen werfdeuren in afwijking van het 'Wervenreglement Utrecht 1997'.
- Spullen vastgemaakt aan werfmuren, of boorgaten, dan wel andere fysieke aanpassingen, terwijl de werven en werfmuren rijksmonumentaal en eigendom van de gemeente zijn.
- Gevelbankjes voor de werfkelder kunnen leuk zijn (een passant op gesprek), maar trekken ook overlast en afval aan.

6.1.4 Horeca, terrassen en evenementen

- Parasols en parasolvoeten staan permanent buiten, in strijd met de vergunning en met gevaar voor letsel.
- Terrasgrenzen zijn onduidelijk, en niet voor iedereen herkenbaar.
- Lichtbakken en bedrading aan werfmuren bij horeca zonder verstrekte vergunning.
- Boten met versterkte muziek.

6.2 Onze conclusies

- Omdat het Wervengebied openbaar gebied is, is de annexering door bewoners of ondernemers (afscheidingen, grote plantenbakken, vaste meubels, opslag) onrechtmatig. Dit wordt door vrijwel alle bewoners ongewenst geacht.
- De regels voor het Wervengebied, waaronder het 'Wervenreglement Utrecht 1997', zijn onvoldoende bekend en duidelijk (waardoor ook handhaving uitblijft) en/of onvoldoende gecommuniceerd.
- De zichtbaarheid van toezicht en handhaving wordt door bewoners structureel als laag ervaren. Bewoners ervaren willekeur en bij ongelijke handhaving verliest de regel zijn werking.
- Erfgoed (grachten, werven, werf- en kluismuren, kelderdeuren) wordt onvoldoende beschermd. Op beschadigingen (zoals glazen deuren, gaten in muren en lichtbakken) wordt niet gehandhaafd.
- Vuilnis-, fiets- en horecaoverlast hebben elk hun eigen aanpak nodig. Een overkoepelend reglement lost dit niet op.

6.3 Ons advies aan de gemeente

Kerngedachte. Zorg voor duidelijkere regels, communiceer deze periodiek met bewoners en andere gebruikers, en zorg voor zichtbaar toezicht en handhaving. Communiceer ook een 'sociale norm' richting bewoners, ondernemers en bezoekers via kernachtige communicatie-uitingen bij de werftrappen.

6.3.1 Zichtbare en herkenbare regels

- Zorg voor een korte, publieksvriendelijke set werfregels.
- Pas het gemeentelijke beleid aan, waaronder het 'Wervenreglement Utrecht 1997', en communiceer hier herhaaldelijk over met bewoners en andere gebruikers. Het vormt een basis voor het elkaar aanspreken, en voor toezicht en handhaving.

6.3.2 Maak handhaving zichtbaar

- Houd meer toezicht op de werven
- Maak slim gebruik van de havendienstboten, waarvan de bemanning ook afwijkingen in het Wervengebied kan constateren en melden.
- Werk met duidelijke prioriteiten: erfgoedschade > structurele verrommeling > afval. Communiceer hierover actief: "hier wordt op gecontroleerd".
- Voorkom willekeur door eenduidige toepassing: wat 100 meter verderop niet mag, mag bij de buurman ook niet.

6.3.3 Plaats korte werfregelbordjes bij werftrappen

Zorg op de werftrappen voor bordjes die de regels voor iedereen verhelderen. Wees daarbij duidelijk en uitnodigend. Een grafische vertaling is nodig om toeristen en andere internationale gasten te bereiken. Ons voorstel:

> U bent van harte welkom op de werven, een uniek historisch deel van Utrecht.
> Geniet van de bijzondere sfeer, maar bedenk dat hier ook mensen wonen en werken.
> Deponeer uw afval in de bakken, of neem het mee.
> Geen versterkte muziek. Na 23:00 uur is het stil en is verblijf op de werf NIET toegestaan.

6.3.4 Pak afval structureel aan

- Plaats meer afvalbakken, in elk geval bij werftrappen en op drukke plekken in het hoogseizoen.
- Onderzoek tijdelijke (seizoens- en evenementen)afvalvoorzieningen.
- Intensiveer de reiniging op bruggen op afvalophoping tegen te gaan.
- Voer een pilot uit met ‘verzamelbakken’ voor blikjes en flesjes uit; een ontwerpopgave voor een lokale kunstenaar zou bij het rijksmonumentale karakter passen.
- Verwijder permanent buitenstaande (horeca-)afvalcontainers en handhaaf op verkeerd aangeboden afval.

6.3.5 Bescherm het erfgoed actief

- Communiceer duidelijker aan wie er woont, werkt én verblijft dat de werven een rijksmonument zijn.
- Handhaaf consequent op aanpassingen aan werfmuren, hekwerken en kelderdeuren in afwijking van het beschermde rijksmonument.
- Graffiti tast het rijksmonument aan, en daarmee de beleving. Zorg daarom dat graffiti sneller verwijderd wordt, bijvoorbeeld door graffiti ook te laten signaleren en melden door de bemanning van havendienstboten.

6.3.6 Handhaaf op horeca-uitwassen

- Maak terrasgrenzen duidelijker zichtbaar én uniform.
- Handhaaf op het niet verwijderen van parasolvoeten na sluitingstijd, het stallen van externe vuilcontainers, en op de feitelijke uitbreiding van terrassen via plantenbakken, afzettingen en andere objecten.
- Geen lichtbakken, bedrading of installaties aan werfmuren of hekwerk.
- Communiceer concreet beleid naar ondernemers, zowel rechtstreeks als via Centrum Management Utrecht (CMU) en Koninklijke Horeca Nederland (KHN) Afdeling Utrecht.

"De zichtbaarheid van toezicht en handhaving wordt door bewoners structureel als laag ervaren."

7 Sociale Cohesie

> *"Ik was vooral nieuwsgierig wie mijn buren eigenlijk zijn."*
> (bewoner Oudegracht)

7.1 Wat we zien en horen

Deelnemers aan de Buren-spreken-Burenbijeenkomsten geven als reden voor hun komst vaak op dat zij hun buren graag beter leren kennen. In de binnenstad is een buurtgevoel niet vanzelfsprekend, vanwege de anonimiteit die doorgaans met een grote stad gepaard gaat. Sociale cohesie verschilt dan ook sterk per gracht en zelfs per rak. De Nieuwegracht heeft bijvoorbeeld al jarenlang een enthousiaste veegclub. De Twijnstraat aan de Werf is 'een dorp zonder plein', een levendige sub-buurt. De Kromme Nieuwegracht kent een actieve groenclub. Op de Plompetorengracht heeft het Wervenberaad een aanjager mogen zijn — na de bijeenkomst startten daar concrete initiatieven. In het winkelgebied van de Oudegracht is georganiseerde cohesie minder haalbaar; de horeca en de toeristenstroom zijn daar zeer dominant en er wonen minder mensen boven de winkels.

Op alle bijeenkomsten klinkt hetzelfde geluid. Bewoners willen elkaar beter leren kennen; niet alleen voor de gezelligheid, maar ook om elkaar te kunnen aanspreken, voor wederzijdse hulp, voor sociale controle. Die behoefde wordt breed gevoeld, maar niet door iedereen. Er zijn ook bewoners die expliciet géén behoefte hebben aan georganiseerd contact.

7.1.1 Benoemde initiatieven

- De veegclub Nieuwegracht en Plompetorengracht (tweede zaterdag van de maand met koffie achteraf, inclusief een onderlinge klushulp).
- Opschoondag (jaarlijks, Utrechtse aansluiting bij landelijk evenement).
- 'Kom in de Kelder' rond Burendag — werfkelders openstellen voor buren.
- Spontane wervenborrels en buurtborrels.
- Gastheerschap & Cultuur in het Museumkwartier.
- Diverse WhatsApp- en mailgroepen per rak of gracht.

7.1.2 Benoemde wensen en kansen

- Een lichte 'leendatabase' voor spullen en expertise (op de Nieuwegracht en Plompetorengracht is hier al een initiatief voor).
- Het concept van de veegclub kopiëren naar Kromme Nieuwegracht en delen van de Oudegracht.
- Buurtbarbecue, buurtborrel of straatfeest, eventueel in samenwerking met een buurthotspot.
- Een 'Dag van de Werf': marktkraampje op de brug, wervenkaart, verhalen.
- Meer kleinschalige muziek op de werven (Jazz aan de Werf, niet versterkt).

7.1.3 Benoemde belemmeringen

- Veel verloop: jongere bewoners verhuizen snel door naar grotere woningen elders.
- Splitsing in studio's en short stay versterken het verloop en gebrek aan betrokkenheid bij de eigen leefomgeving.

- Lange grachten hebben veel verscheidenheid, hetgeen niet uitnodigt tot kennismaking.
- Toeristen en feestgangers — vaak de échte overlastveroorzakers — zijn niet aanspreekbaar via een buurtinitiatief.
- Nieuwe bewoners worden niet automatisch ‘meegenomen’ in bestaande structuren.

7.2 De ondernemersdialoog: hoe dan wel?

De Buren-spreken-Burenbijeenkomst werden dusdanig goed bezocht door bewoners, dat we in dit advies een representatief beeld kunnen schetsen van wat er op de werven leeft. Helaas gold dit niet voor ondernemers, op enkele uitzonderingen na. Ondanks persoonlijke uitnodigingen en inschakeling van Centrum Management Utrecht (CMU) wisten wij hen nauwelijks te bereiken. De ondernemers die wel hebben meegedaan, kwamen overigens niet met afwijkende geluiden.

Die afwezigheid is jammer en zorgelijk, want met hun terrassen, vuilnis, openingstijden, parasols, reclame en logistiek zijn ondernemers een factor van betekenis op de werf. CMU gaf desgevraagd aan dat ondernemers niet aanhaken bij algemene bijeenkomsten zonder concreet handelingsperspectief. Graag gaan wij met Gemeente Utrecht en betrokken organisaties het gesprek aan over hoe we ondernemers beter kunnen betrekken bij gebruik en inrichting van het Wervengebied.

7.3 Onze conclusies

- Sociale cohesie is een fundament voor gezamenlijke initiatieven en een natuurlijke aanspreekcultuur. Mensen die elkaar kennen, ondernemen ook sneller iets voor de buurt.
- Andersom werkt het ook: buurtprojecten (zoals de projecten die het Wervenberaad ondersteunt) dragen bij aan de cohesie. Samen iets doen leidt tot meer buurtcontacten en verbinding.
- Zonder structuur en trekker ebt deze verbondenheid gemakkelijk weer weg, hoe enthousiast de start ook was.
- Sociale cohesie en toezicht en handhaving gaan hand in hand. Bewoners die zich inspannen voor de (be)leefbaarheid van de werf, verwachten ondersteuning van Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) om anderen aan te kunnen spreken op hun gedrag. Tegelijkertijd kunnen sterke communities in het Wervengebied de werkdruk voor handhavers verlichten.
- Ondernemers vergen een eigen, op hen toegesneden aanpak voor meer betrokkenheid bij het Wervengebied. Algemene burenbijeenkomsten werken niet voor deze gebruikers van de werven.

7.4 Ons advies aan de gemeente

Kerngedachte. Sterke communities dragen bij aan een (be)leefbaar wervengebied en andersom: gezamenlijke projecten versterken de sociale cohesie. Buurtinitiatieven verdienen dus ondersteuning. Bewoners nemen zelf het initiatief, Gemeente Utrecht faciliteert, het Wervenberaad jaagt aan en helpt opstarten. Voor nieuwe bewoners en B&B- en hotelgasten: een informatiepakket dat overlast door onwetendheid voorkomt.

7.4.1 Faciliteer bewonersinitiatieven

- Creëer en ondersteun een netwerk van ambassadeurs: ondersteun (i.s.m. het Wervenberaad) initiatieven die in het Wervengebied ontstaan en creëer zo een uitbreidend netwerk van ambassadeurs, als dragers van sociale cohesie in de binnenstad. Het Wervenberaad heeft een handzaam sjabloon om zulke ‘buurtverbinders’ verder te helpen, maar zorg ook voor een proactieve medewerking van betrokken afdelingen binnen de gemeente. Faciliteer hen waar gevraagd; dring niets op.
- Haal (financiële) drempels weg: voor een buurtborrel of straatfeest zou geen omslachtige aanvraag nodig moeten zijn, slechts een eenvoudige regeling.

7.4.2 Informatiepakket voor (nieuwe) bewoners en toeristen

- Een vriendelijke kaart of digitale introductie voor wie nieuw is op de gracht: werfregels, vuilnisregels, contactpersonen. Denk ook aan intermediairs, zoals woningcorporaties en makelaars.
- Voor verhuurders, B&B’s en (mini)hotels: een verplichting om werfregels aan gasten door te geven, met handhavingsconsequenties.
- Stuur jaarlijks een kaart naar álle bewoners en bedrijven in het Wervengebied, om op beleid en regels te wijzen, via de website van Gemeente Utrecht.

7.4.3 Aparte ondernemersronde

- Het Wervenberaad wil graag samen met de gemeente in 2026/2027 een gerichte gespreksronde organiseren met CMU en KHN, om zo de ondernemers in het Wervengebied beter te bereiken. Het doel is het bespreken van hoe om te gaan met terrasgrenzen, parasols, vuilnis, bevestigingen aan werfmuren.
- De vraag blijft welke kanalen ingezet kunnen worden om de groep ondernemers te bereiken en te betrekken die we nu (nog) niet hebben kunnen bereiken.

7.4.4 Continueer Buren spreken Buren

- De vorm bewijst zich: positieve evaluaties, concrete vervolgen, impact op cohesie.
- Plan elke twee tot drie jaar een nieuwe ronde per rak; niet om opnieuw alles op te halen, maar om te checken hoe het advies in praktijk uitwerkt.

"Sterke communities dragen bij aan een (be)leefbaar wervengebied en andersom: gezamenlijke projecten versterken de sociale cohesie."

8 Evaluatie Wervenreglement

Sinds 1997 geldt voor het Wervengebied een reglement dat formeel nog steeds van kracht is. Helaas weten slechts weinigen dat het bestaat, laat staan wat het behelst. Dat verbaast niet: het is een juridisch document, het wordt niet actief gecommuniceerd, er is amper toezicht en er wordt niet op gehandhaafd. Het gevolg: de regel staat op papier, maar leeft niet. Om die reden adviseren wij om het 'Wervenreglement Utrecht 1997' te evalueren met inachtneming van ons advies en dus met verwerking van onze aanbevelingen.

8.1 Waar wijken wij af van het reglement, waar vullen wij het aan?

Het 'Wervenreglement Utrecht 1997' heeft betrekking op veel van de thema's die bewoners met ons deelden. Echter, op een aantal punten is ons advies strenger of explicieter, op andere punten ruimer, en op een aantal onderwerpen geeft het reglement geen antwoord. Wij doen een aantal suggesties.

8.1.1 Strenger of explicieter dan het reglement

- **Beplanting:** artikel 12 verbiedt alle beplanting in de werf. Wij pleiten juist voor meer vergroening en diversiteit, zolang het de werf niet aantast. Plantenbakken en boomspiegelbeplanting zijn toegestaan binnen een duidelijk aangegeven kader.
- **Glazen werfdeuren:** artikel 5 stelt dat de plaats en de draairichting van deuren niet mogen worden gewijzigd. Glazen deuren passen daar niet bij; toch zijn ze inmiddels wijdverbreid. Wij vragen consequent toezicht en handhaving.
- **Bevestigingen aan werfmuren:** artikel 9 verbiedt alle bevestiging van losse objecten. Wij benadrukken: dat geldt óók voor permanent vastgemaakt meubilair, emmertjes aan de spuwers, lichtbakken bij horeca, en verlengsnoeren door de muur.
- **Loopstrook:** artikel 8 vraagt 1 meter doorgang. Wij stellen voor om op alle werven een zogenoemd 'jaagpad' van 1,5 meter aan te houden zoals nu ook bij terrassen op straatniveau gangbaar is.

8.1.2 Ruimer of zachter dan het reglement

- **Mobiel meubilair en vergroening:** waar het reglement uit 1997 in feite alles wat niet openbaar is verbiedt, willen wij ruimte laten voor mobiel meubilair (overdag) en groen binnen kaders. Dit reflecteert dat de werf ook woon- en leefomgeving is, niet alleen monument.
- **Wervenborrel en kleinschalige bewonersactiviteiten:** strikte lezing van 1997 zou een verjaardagsborrel op de werf onmogelijk maken. Wij willen die ruimte houden, mits zonder versterkte muziek en met respect voor buren.
- **Afval, vuilnis, terrassen:** het Wervenreglement zegt hier niets over, terwijl dit precies de hedendaagse pijnpunten zijn. Zie onze aanbevelingen in paragraaf 6.3.
- **Sociale cohesie en bewonersinitiatief:** het reglement uit 1997 rept niet over veegclubs, of WhatsApp-groepen. We adviseren dit te benoemen in een nieuwe versie ('bewoners die zich inzetten voor hun werf zijn welkom').
- **Toeristen:** in 1997 nauwelijks een onderwerp, in 2026 een factor van betekenis. Werfregelbordjes bij werftrappen zijn een eerste antwoord.

- **Communicatie en bekendheid:** de basisregels (voor handhaving juridisch onderbouwd in een geactualiseerd werfreglement) verdienen een communicatieplan met onder meer een informatiepakket, borden op werftrappen en online.

8.2 Voorstel voor een vereenvoudigde set werfregels

Onderstaand een schets van hoe de nieuwe werfregels er uit kunnen zien. Geschreven voor bewoners, bedrijven én bezoekers op de werf, niet voor de jurist. De juridische uitwerking moet door de gemeente worden opgepakt ten behoeve van toezicht en handhaving, maar het draait om deze vijf basisregels.

Werfregels Utrecht (voorstel)

	De werf is openbare weg. Iedereen is welkom. Hier wonen en werken ook mensen — daar houden we rekening mee.
1	**Geen claims, geen afscheidingen.** Geen hekken, hagen, privébordjes of tuintjes. Plantenbakken alleen de toegestane modellen, niet als afscheiding.
2	**We laten 1,5 meter ‘jaagpad’ vrij.** Plantenbakken, meubilair en parasols belemmeren nooit de doorgang.
3	**Werfmuren blijven werfmuren.** Geen gaten, geen lichtbakken, geen kettingen of verlengsnoeren. Geen glazen werfdeuren. Voor uitzonderingen: vergunning bij de gemeente.
4	**Geen opslag, geen vast meubilair.** Mobiel meubilair op de werf is overdag toegestaan. Na 23.00 uur haalt iedereen zijn spullen weer naar binnen. Geen permanente bankjes, fietsen, BBQ's of opslag.
5	**Stilte na 22:00, leeg na 23:00.** Op de werf geen versterkte muziek. Na 23.00 is het stil en verblijven we niet meer op de werven.

Voor **horecaondernemers** gelden naast deze vijf regels de geldende terras- en uitstallingsregels van de gemeente Utrecht. Voor **bezoekers** volstaat een afgeleide, nóg kortere versie op de werfregel-bordjes (zie hoofdstuk 5).

Een korte **toelichting in beeld** (een geïllustreerde A4 of een poster bij werftrappen) doet meer voor bekendheid dan twintig pagina's juridische tekst. Wij willen graag meedenken over de uitwerking.

"Wat mooi is, moet ook mooi blijven."

9 Hoe nu verder?

Met dank aan alle bewoners, ondernemers en organisaties die met ons hebben meegedacht, zijn we nu bij de afsluiting van dit adviesrapport beland. In zijn definitieve vorm hebben wij het besproken met Gerrit Heenck, de wervenmeester, en vervolgens op 23 juni 2026 aangeboden aan Rik van der Graaf, wethouder Erfgoed van Gemeente Utrecht.

Na aanbieding van het adviesrapport publiceren wij het op onze website (wervenberaadutrecht.nl), zodat het toegankelijk is voor iedereen. Deelnemers aan de Buren-spreken-Burenbijeenkomsten maken wij persoonlijk attent op het verschijnen van het rapport.

9.1 Van advies naar beleid: een uitnodiging

De input die wij hebben verzameld en de conclusies en adviezen die wij daaraan verbonden hebben, zullen deels bekend terrein zijn voor de ambtenaren die zich met het Wervengebied bezighouden. De besproken thema's hebben raakvlakken met verschillende beleidsterreinen en bestaande wet- en regelgeving. Om die reden is dit advies nadrukkelijk bedoeld als een uitnodiging aan Gemeente Utrecht om met ons in overleg te gaan over gebruik en inrichting van het Wervengebied.

Waar bestaand beleid niet toereikend is, kan ons advies wellicht leiden tot aanpassingen of aanvullingen. Waar het wel bestaat, maar bij bewoners onbekend is, is het belangrijk om beter te informeren en te communiceren. En waar nog geen beleid gemaakt is, terwijl er wel duidelijke wensen en/of bezwaren leven, kan dit advies als inspiratie dienen.

In al die gevallen stelt het Wervenberaad zich graag op als een positief-kritische gesprekspartner. Wij zijn ervan overtuigd dat bewoners en Gemeente Utrecht, met relatief beperkte middelen en op basis van gedeelde uitgangspunten en duidelijke regels, een structureel verschil kunnen maken voor de (be)leefbaarheid van het Wervengebied. Bewoners spreken elkaar aan, terwijl de gemeente toezicht houdt op het niveau van de werven en waar nodig handhaaft.

Als Wervenberaad willen we graag bijdragen aan het vervolg van de dialoog tussen bewoners, ondernemers en de betrokken gemeentelijke afdelingen over gebruik en inrichting van het Wervengebied, nu en in de toekomst. De uitnodiging ligt er met dit adviesrapport, en we hopen dat Gemeente Utrecht op korte termijn de handschoen oppakt.

9.2 Het vervolgtraject

Onze vraag aan Gemeente Utrecht is om binnen drie maanden op dit advies te reageren. Niet noodzakelijk met een uitgewerkt plan, wel met een eerste, schriftelijke reactie waarin de gemeente aangeeft welke onderdelen ze omarmt, op welke zij terug wil komen, en op welke zij een ander pad voor zich ziet.

Daartoe stellen wij onderstaande vervolgstappen voor, met een pragmatische insteek en concrete opbrengsten als graadmeter. Laten we starten met de stappen die **nu** mogelijk zijn, zonder daarvoor het hele traject in beton te willen gieten.

Wanneer	Wat	Wie trekt
Juni 2026	Definitieve versie vaststellen + gesprek met de Wervenmeester	Wervenberaad
23 juni 2026	Aanbieding aan wethouder	Wervenberaad
Q3 2026	Bespreking met betrokken afdelingen (Erfgoed, VTH, BOR, Communicatie)	Gemeente + Wervenberaad
Q3 – Q4 2026	Aparte ondernemersronde (CMU, KHN, sectorclusters)	Wervenberaad + Gemeente
Q4 2026	Voorstel actualisering Wervenreglement (juridisch traject) - onder regie gemeente	Gemeente
Q1 2027	Pilot werfregelbordjes en eerste zichtbare handhavingsronde	Gemeente
Q2 2027	Eerste evaluatie: hoe werkt het in de praktijk?	Wervenberaad + Gemeente
2027 – 2028	Tussentijdse Buren-spreken-Burenbijeenkomsten om de werking te toetsen	Wervenberaad